

ШЛЯХ Молодого

Журнал Української
Молоді

Ч. 2-3 (9-10) Лютий-березень 1948

ШЛЯХ МОЛОДІ

Журнал української молоді

Ч. 2-3 [9-10]

Лютий-березень 1948 р.

Рік П

У Шевченкові роковини

Минуло 87 років з дня смерти Тараса Шевченка. Кожні роковини є для нас підсумком пройденого шляху до здійснення його Заповіту. Із цього погляду культ нашого великого поета, нашого національного героя, духового провідника і пророка не має нічого подібного і рівного в жодній країні і в жодного народу.

Покоління за поколінням проходять, і кожне з них черпає в ньому духові і моральні сили, переймається його ідеалами, його любов'ю і його ненавистю, іде беззастережно і віддано за ним, прагне до його мети, бореться за здійснення його ідеалу.

Різні покоління в різні історичні епохи по-різному його сприймали і не однаково розуміли. Були покоління, в душах яких знаходились відгук лише «садок вишневий коло хати», і вони здатні були лише «по-катеринячи» плакати і марно нарікати на свою долю, не могли підвестись до цілого, справжнього Шевченка. Але з кожним новим поколінням геній Шевченка щораз ширше розгортає крила і підноситься до осейних верховин. Він нас розбудив, як націю, з ним ми виростили, навколо нього кристалізується сучасний духовий світ Нації. Пірване ним ішло боротись за Україну не одно покоління. І лише з ним ми переможемо!

Шевченківські Роковини відзначаються і святкуються в рідному краю, на Україні, і на чужині. З його ім'ям на устах проводять «шевченківські дні» і ті, для кого він є пра-

пором і духовим вождем, і ті, для кого Шевченко потрібний і неминучий, щоб приспати Україну в новій неволі і його словами виправдати свої кайнові вчинки. Але там нема його.

Шевченко з нами. Той справжній, багатогранний, вічно живий і актуальний. Той Шевченко, до якого ми тільки тепер починаємо доростати. Найглибший, всебічний, стихійний виразник духовості українського народу. Невпинний мотор прагнень Нації до свого повного самоздійснення і завершення. Це він розідрав завісу історії і показав «хто ми, чий сини, яких батьків, ким, за що закуті». Це він навчив нас любити Україну і розгорнув перед нами видово «живих і мертвих і ненароджених», що йдуть у віках, щоб здійснити свою правду і свою волю! — Це він показав нам ідеал «сім'ї вольної, нової», України «без холопа і без пана» — до якої прагнемо і за яку боремося. Це він гнівним словом таврує «рабів, підніжків, грязь Москви, варшавське сміття» і возвеличує національних героїв і сам, як найбільший наш національний герой, підноситься у віках як приклад для всіх нас.

Ми пішли і на чужину з його Заповітом, і хоч будемо «каратись, мучитись», але не покаємось, а голосно перед усім світом говоритимемо «чия правда, чия кривда і чий ми діти». І за ту нашу національну правду ми будемо боротися аж до остаточної перемоги, бо він наказав нам:

БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!

КЛИМКО —учасник.

Молодь і відродження Карпатської України

Майже тисячелітнє мадярське панування на території Карпатської України після розвалу Австро-Угорщини залишило по собі дуже тяжку спадщину. Таких тяжких національних і релігійних переслідувань з боку окупанта, такого натиску плянної і поступенної денационалізації, такого страшного економічного визиску не зазнала на протязі історії ні одна вітка многострадального, але високогероїчного Українського Народу, як саме карпато-українська. Бо ж і не була ні одна так довго відлучена від цілоти, ні одна не була так довго в лабетах ворога. Та тут сталося чудо! Український Народ Закарпаття на протязі довгих століть ставив безприкладний в історії людства опір мадярсько-монгольському наїзникові і зберіг своє національне культурне і релігійне обличчя.

Не помагали тут найрафінованіші способи переслідування українського духовенства, почавши від 16-ого століття, не помагало тут відірвання карпатоукраїнської церкви з-під впливів галицьких єпископів, щоб легше було її змадяризувати, не помагав тут страшний економічний визиск селянства і штучне його розпиячування, що доводило людину до духової, моральної й економічної руїни, не помагала тут цілковита заборона українського шкільництва, навіть т. зв. дяківських шкіл (бо існували тільки мадярські школи, а тому по селах дяки вчили молодь читати Біблію і Псалтир), не помагала тут заборона навіть Біблії і церковних книжок друкованих кирилицею, не помагали тут вкінці масові вішання селян на шибеницях за спротив мадяризації церкви, не помагали різки на тілі української дитини за вимовлене нею кожне українське слово, і то не тільки в школі, або на шкільному подвір'ї, але і всюди там, де могла дійти її рідна мова до вух мадярського ката-вчителя. Не помагало тут і клянове винищування інтелігенції, не помагала ані заборона тодішньої народної назви «руси́н»^{*}). Народ стоїть, мов скеля не порушено, на сторожі своєї духовости, на сторожі своїх традицій, на сторожі свого національного «я». І коли Геній і Пророк Т. Шевченко над Дніпром закликав усіх українців «мертвих, живих і ненароджених в Україні і не в Україні суцїх» словами: «свою Україну любіть, любіть її во время люте», то не Срібній Землі відкликуються народній пробудник Олександр Духнович (якого вороги українського руху на Закарпатті пізніше чомусь хотіли зробити москалем, щоб користуючися його популярністю в народі, легше робити своє брудне діло денационалізації) і відповідає йому по-своєму,

що він свій народ і свою Україну любить, словами:

«Я русин був, есьм і буду,
Я родився русином,
Чесний мій рід не забуду,
Останусь його сином»,

а коли Шевченко кличе: «Вставайте, кайдани порвіте!», тоді О. Духнович на Срібній Землі йому підспівує на свою нуту і рівнож закликає «Підкарпатські русини, оставте глибокий сон». І подібно, як Шевченка заслали на Сибір, так переслідувано і Духновича за вищезгадані слова. Його переслідувано так, як це яміла тоді робити мадярська жорстокість. В зимі, при сильних карпатських морозах, відвезено його з парафії (був священником), приблизно 20 кілометрів віддаленої від Пряшева, зовсім босого до пряхівської визниці. Та муки не зломали ні одного, ні другого. Не зломали терпіння і духа українського народу.

Ці терпіння і переслідування ще більше скріплювали ненависть до окупантів, а вона з свою чергу ще більше гуртувала народ навколо ідеї визволення. І так, як московські намагання знищити українську духовість, вирвати серце, вирвати саму душу з народу на Центральних, Північних і Східних Землях, як австрійські й польські намагання в Галичині, Лемківщині і Буковині, так мадярські на Закарпатті пішли внівець. Вони, щоправда, нанесли Україні незмірну шкоду, нанесли українському народові страшні рани, але вони не досягнули своєї мети — їм не пощастило знищити українського національного духа. Не пощастило, бо українство загартувалося, мов криця, і стало непохитним. А таким воно залишається тому, що має вповні віддану на службу нації молодь.

Молодь в житті нації відіграє дуже важливу роль. Вона з одного боку являється помостом між кожночасною старшою генерацією і майбутніми поколіннями, тобто перебирає духові, моральні і матеріальні надбання дотеперішних поколінь, засвоює, поглиблює і поширює їх та передає їх у свій час майбутнім поколінням, а з другого боку вона являється рушійною силою майбутнього нації. Гасло: яка молодь, таке майбутнє нації — вже не раз виправдало себе. І тому

^{*} Русин — це стара назва для українців. Її не мішати зі словом «руський», яке означає москаля. Назву «руський» для означення москвинів впровадив аж Петро І.

Русин — вживалося раніше на всій Україні. Ця назва заховалася на Закарпатті ще й досі.

й у житті карпатських українців молодь відіграла дуже важливу роль, займала все, свою важливу позицію у суспільній драбині.

На істину «Чия молодь, того й майбутнє» звернено особливу увагу і на Закарпатті після першої світової війни. Тут відразу пішла боротьба за неї. З огляду на брак місцевої інтелігенції, брак місцевого українського учительства, чеський уряд покликав до праці в школах частину перебуваючих на Закарпатті українців з усіх земель, а частину шкільництва передав галицьким москвофілам і правдивим москалям, белогвардійським емігрантам. Тоді як українство взялося до конструктивної, освідмлюючої, культурно-освітньої праці та до розбудови краю, то москалі почали робити свою брудну роботу. Почали ширити москвофілство, розкладати народ духово, виривати йому з душі те, чого не могли вирвати мадяри на протязі майже тисячі років. Маючи в своїх руках частину шкільництва, взяли вони за денационалізацію молоді. Це довело до дуже шкідливого т. зв. «мовного питання». І саме молодь тут виявляється тим крицевотвердим елементом, що не тільки, не підпадає під вплив москвофілства, а навпаки вірно стоячи на сторожі національного «я», закладає свої організації, як «Пласт», «Січ», різні самоосвітні гуртки, гуртки «Відродження», масово гуртується навколо «Просвіти» і веде завзятий бій з залишками мадяронства, зі штучно насаджуваним московськими емігрантами москвофілством і започаткованою чехізацією. Молодь Закарпаття в загальному гуртується навколо т. зв. народовецького руху і стає забором перед чужими впливами. Вона дорожить народними традиціями, дорожить славним минулим предків, вона органічно ненавидить всякого окупанта і всякого денационалізатора, а разом з погордою дивиться на тих одиниць, що віддалилися чужим впливам.

Карпатоукраїнська молодь веде активно освідмлюючу роботу серед населення. Середньошкільна молодь, що отримує дуже тісний контакт зі селом, організує по селах «Пласт» і веде в ньому роботу, виїздить з театральними аматорськими виставами і в найглухіші закутини, поширює доброї книжки і пресу, організує читальні «Просвіти», бере активну участь у народніх святах і з'їздах і сама організує з'їзди.

Дуже важливим моментом в процесі відродження Карпатської України були з'їзди народовецької молоді. В 1929 р. відбувається 1-ий з'їзд народовецької молоді в Ужгороді, на якому молодь збиває зі заостенілим «русинством» і відкрито стає на всеукраїнську платформу. Вона, не зважаючи на переслідування чехами за «іреденту», поживає свою роботу в народі з одного боку, а з іншого в тісний контакт з українськими націоналістами з другого. Саме на цей час

припадає творення перших клітин молоді ОУН на Закарпатті. Ідея Українського Націоналізму серед молоді Карпатської України знайшла дуже пригожий ґрунт, бо ця молодь, як і весь народ, стояла завжди на засадах націоналізму, вона носила його віками підсвідомо в серцях і боронила перед ворогом. Тепер приходилось тільки виявити його з підсвідомости на яву. Найкращим доказом цього може бути II. З'їзд Народовецької Молоді, що відбувся в 1934 р. в Мукачеві, де кількатисячні ряди дисциплінованої, свідомої своїх завдань молоді стають на шлях боевого новітнього Українського Націоналізму, що в його дусі проходить увесь з'їзд.

Дальше пішли з'їзди організацій молоді — в Перечині, Рахові, Севлюгі, Середньому, Кальнику, Нижньому, Студеному і багатьох інших місцевостях. Завдяки інтенсивній і неупинній праці націоналістичної молоді національне і політичне відродження карпатоукраїнського населення значно прискорюється. Духовий зв'язок з українським минулим закріплюється і маніфестується назовні масово влаштованими у всіх закутинах Закарпаття, святами в честь Матері Божої — Цариці України, що відбувалися в 1937 р. з нагоди 900-ліття проголошення Великим Українським Князем Ярославом Мудрим Діви Марії покровителькою України. Не зважаючи на масові арешти, українство святкувало їх всюди, а молодь їх організувала. Кульмінаційним пунктом виявилася воля народу був Всепросвітянський З'їзд в Ужгороді, що відбувався в осени 1937 р., в маніфестації якого взяло участь понад 30 тисяч учасників з усього Закарпаття. Його історичність полягає в тому, що з трибуни на площі князя Ф. Корятовича молодий націоналіст сл. пам'яті Іван Рогач, який пізніше на стійці в рядах ОУН згинув героїською смертю в Києві з рук німецького брнатного ката, перший раз публічно відобразив присягу усіх українців Закарпаття на вірність Україні і готовість боротися за її волю. 30 тисяч правих зі зложеннями до присяги пальцями піднеслося в гору, і рознеслося з уст 30-ох тисяч представників усього українського населення могутнє «Присягаємо»!

Не помогли дальші чеські арешти, не могла лють мадярів і поляків. Цей дух віл цього часу опанував не тільки молодь, яка видає свою пресу з «Пчілкою» і «Пробоем» на чолі, але й широкі народні маси. І тоді, коли наспіли події славних 1938—39 рр., українська молодь Закарпаття була вже вповні підготована. Вона тепер допомагає в будові держави всюди там, де її поміч найбільше потрібна. І не жаліє вона ні праці, ні рук, ні неспаних ночей, ні крові для святої справи нації.

Коли в 1938 р. збільшується загострення між українцями й чехами на внутрішньому

відтинку з одного боку, а українцями і мадярами та поляками, що висилали своїх терористів на Закарпаття, з другого боку, українська націоналістична молодь Закарпаття не опускає безрадно рук, але, як личить борцеві за святе діло, організує спротив. Треба було з краю забезпечити спокій і працю 1-ої Української Центральної Народної Ради в Ужгороді, треба було хоронити українське духове національне і матеріальне добро перед знищенням, треба було не допустити до вбивств українських закарпатських народніх діячів, треба було не допустити до стероризування українського населення чехами, мадярами, поляками та москвофільськими недобитками. Треба було боронити дотеперішні досягнення і боротися за кращу долю всього українського населення. Для цього потрібно було конкретної сили. І то не тільки духової, але й фізичної. Тому націоналістична молодь 4. вересня 1938 р. в Ужгороді організує «Українську Національну Оборону» з відділами по всьому Закарпатті. Молодь масово вступає в її ряди і виконує свої завдання. Особливо в українських містах Ужгороді, Мукачеві, Берегові, Хусті, де живуть передові люди, де зосереджені українські організації, а де живе й частина мадярського населення, припадає на націоналістичну молодь. УНО борони важке завдання. Саме тут скріплено терор мадярських терористів. В Мукачеві відбувається напад на «Учительську Громаду» саме в часі засідання провідного політичного активу, в Ужгороді повторено кількакратно напад на Народній Дім «Просвіти».

Молодь вийшла на фронт. Напоспих ведеться підготовка володіти зброєю. Особливо українська середньошкільна молодь бере на себе тягар оборони міст. Вона вдень у школі, а ввечері розміщена по всіх закутках міста на стійках. І тільки завдяки цьому українство не понесло зразу більших жертов у людях. Бо чехи не зберігали спокою, а навпаки самі тероризували населення вбиваючи молодих людей (погиглати хочби Юрка Купчика і Ригана). Авторів цих рядків, тоді 18-літньому учасникові тих подій, погигдається, скільки то ратів приходилось вхолити в свічки з терористами. Пигтатали б хоч ніч з 2-го на 3-го листопада 1938 р. в Мукачеві, де маляри все відготували, щоб відразу по проголошенні вислідв віденського арбітражв стероризувати українське населення, а у випадку призначення Мукачевя за Карпатською Україною, що вже від 12. жовтня була сфелюгованою депжавою, зробіти повстання. Нам і так доводилось відбивати збройні напади в ту ніч.

У дальшому розвитку подій в Карпатській Україні молодь грала визначну роль. Тільки завдяки їй переведено нормально, пляново, евакуацію столиці Ужгороду і інших міст. Зараз після переселення столиці

Карпатської України. до Хусту, УНО перетворено на Організацію Національної Оборони «Карпатська Січ» — військо уряду Карпатської України.

І так за неповних 20 літ карпатоукраїнська молодь не тільки сама «пробудилася», як цього бажав колись Духнович, але вона своїми чинами будувала державу. Молодь Карпатської України дала не тільки доказ незвичайної живучости української нації, не тільки доказ живучости відвічного українського націоналізму в її серцях, виявила не тільки спосібність, мов скеля, протиставитися зазіханням на життя української нації, але виявила великі здібности до конструктивної праці державних будівничих. Так, українська молодь будувала державу! Будувала її, зрошуючи її підвалини своєю кров'ю, і завзято боронила існування її, кладучи свої буйні голови на фронтах в рядах «Карпатської Січі».

День 22. січня 1939 р., день 20 річниці Української Соборности, що її святковано з особливими урочистостями в столиці Хусті і по всьому краю, належить безсумнівно до найсвітліших моментів молоді. Вона в рядах «Карпатської Січі» гордо дефілювала перед урядом Карпатської України і ген. Курмановичем та Ярославом Барановським, відомими бойовиками за українську справу в рядах ОУН. Тут карпатоукраїнська молодь поруч з вояками «Карпатської Січі» з усіх Земель Соборної України щераз засвідчує свою готовність боротися за повне визволення всього українського народу, щераз потверджує свою соборницьку плятформу.

В часі виборів до I. Сойму Карпатської України, що відбулися 12. лютого 1939 р. у всіх місцевостях Закарпаття «Карпатська Січ» влаштовує величаві маніфестації відданости народові та послуху українському урядові. Вогні свободи в навечеря виборів палають на всіх верховіях південної частини Карпат, вогні свободи палають у всіх місцевостях і перекликаються між собою. Вогонь свободи ще дужче запалав у серцях кожного українського юнака та юначки. Вони оце вперше відчували її велич. Відчували її ті, що за неї так невпинно на протязі віків боролися. Відчували її напекію ворогові ті, що були від віків засуджені ворогом на загибель. І це відчувала молодь, і саме тому вона стала ще більше дорожити здобутою свободою.

Коли в половині березня всі вороги українського народу — маляри, чехи, поляки, румуни і большевики, і німці, а навіть далекі італійці — виповіли рішучий бій молодій Карпато-Українській Державі, то «Карпатська Січ» гордо ставить їм усім чоло, героїйськи боронить свою державу перед наїзником. Боронить, бо вона знає гасло «Краще з честю згинуть, ніж з ганьбою жити».

якою керувалися дружинники Святослава Завойовника, славні Запорожці, Герої з-під Крут, Базару і 1-го листопада у Львові. І карпатські січовики відчули національну гордість! Вони під знаком бойового Тризуба, з Мечем ішли гордо в бій. Ішли, не зважаючи на матеріальну, збройну і кількостеву багатократну перевагу наступаючих ворогів. Вони йшли, бо були сильні духом! Вони зна-

ли, що українського національного духа не вбити ні скорострілами, ні бомбами ворога. Бо він вічно живий.

І сьогодні ми горді з чину «Карпатської Січі». Потекла кров, впали жертви, але буде вічно жити її слава. А слава «Карпатської Січі» — це слава української націоналістичної молоді!

ВАСИЛЬ ПОПТАК,
(учень семінарії).

Бій на хустьському полі

15. березень. В Севлюсі рух. Одні йдуть лохмури, другі кричать, вимахуючи кулаками, треті сміються й криком доповнюють гамір. Горожанська школа переповнена січовиками, є тут селяни, професори, вчителі, ученики горожанської школи, а найбільше семинаристів. Всі чекають на зброю з Хусту. Прибігають січовики з міста, схвилювані, подають вістку: чеське військо відходить на Копаню, мадяри у Срдівці, кулі долітають до міста. Настав неспокій. Вуйко К. добув десь кріса і показує як стріляти. Командант К. дає наказ: 20 січовиків, добровольців по зброю! Голосяться всі. Вибирається найвідважніших і вони відходять на фронт.

Мадяри наступають на місто. Чехи відходять. 20 січовиків спиняє монгольську навалу. Решта при школі чекає зброї, а її все не привозять. Якийсь дідусь викрикує: «Хлопці на чехів! Розбеймо і йдимо у бій!» Дехто й добув кулемет чи кріс, але все це замало. Гранати долітають на корзо. Січовики формуються в ряди під проводом проф. Голоти й поручника Чучки та відходять в напрямі Копаня-Хуст. Сумно позирають з вікон українки-матері на своїх синів. Бадьоро летить голос пісні. Січовики завзяті, твердим кроком ступають. «Чи пан, чи пропав — двічі не вмірати!»

Приходимо до Великої Копані. На вулиці повно народу. Всі тривожно позирають на нас, і благають нас очима, щоб ми їх не залишали на поталу монголам. При кінці Копані здоганяють нас тягарові авта. З них злізають озброєні січовики, що відступили зі Севлюша. Він вже зайнятий. На копанській зупинці, бачимо, стоїть моторовий поїзд. Ми вагаємося, чи мадяри не обійшли нас? Моторівка рушила й перетяла нам дорогу. З неї вискакує відділ озброєних січовиків. Дивлюся й пізнаю: січовики з Королева. До нас прискакує українець-жандарм, питається, куди йдемо? «По зброю!» гукає товариство. В цей час наближаються чесь-

кі вози зі зброєю. Відділ січовиків залягає за купу залізничних рейок. «Віддайте зброю!» — кричить жандарм-українець на військо й помахує револьвером. Ті вагаються. Він показує озброєний відділ січовиків і чехи піддаються. Так озброюються наші дві сотні, сідають на моторівку й ідуть до Королева. — «Гей! Куди?» — кричать на мене учитель В. А я примкнув двері і гайда! Надів шолом на голову поверх козацької шапки, на плечах новий гарний кріс аж блищить, підперезався паском, запасся соткою набоїв і їду.

Моторівка переповнена. Всі озброєні, кулемети стирчать крізь вікна. Хлопці жартують, глузують один з другого. Професор Голота перестерігає щоб не гралися з гранатами, яких повно валяється по закутках. Кожний дивиться, як буде спускати курок.

Бачимо, пор. Чучка вже перейшов конем Тису, теж рушаємо через міст. У Веряці стаємо й формуємося в ряди в такому місці, де ніхто не може нас побачити. Починається короткий вишкіл стріляння. Є нас щось три сотні. З Веряці приходять до нас добровольці. Дівчата посходилися і плачуть. Дехто їх потішає, що всі повернемо живі, здорові. Розгортаємося в розстрільну трьохкілометрову, і наступаємо на Королево. Тому, що мадяри ще на заняли Королево, на станції збірка. Заходимо до моторівки, де нас розділяють: одні йдуть на стійки, по мостах і скрізь по полю, а другі лишаються на поготові в поїзді.

Надходить ніч. На двері студінь. Стійкові проходжуються і надслухують, чи хто наближається непростений. Тут до нас прилучається знову відділ з околиці. Хлопці жартують. Майже кожний ще ніколи не стріляв з рушниць, а тепер стає прямо до бою з наїздником. Один молодий хлопчина з Горбків здобув якусь стару австрійську рушницю і хвалиться, що як стрілив з неї, то так його штурхнула, що трохи не впав. Дуже хотів промінати її за іншу. Потім я

того хлопця взагалі більше не бачив і не знаю, чи живий він зістався, чи ні.

Ледви почало збиратись на днину, як наша моторівка рушила на Хуст. Всі ми не були повні починати бій за Тисою, боячись, щоб нас мадяри не заскочили. Про роко-сівському каменоломі поїзд задержався. Команданти телефонували до Хусту, підготов-ляли наступ. З Королева телефонують: «Мадяри облягають». Моторівка повертаєть-ся.

На копанській зупинці застановаляємось. Одна частина відходить на Копаню, друга до Королева. Я й ще пара семинаристів за-лишаємось на зупинці при пор. Чучці, як стійкові. Він телефонує то до Хусту, то до Королева. Минуло кілька хвилин. З Коро-лева долітає регіт скорострілів. Битва по-чалася. З Копані також лунають вистріли. Мадяри наступають зі всіх боків справж-ньою ордою. В нас тільки легкі кулемети, в них гармати. Точиться нерівний бій. По-ручник Чучка не відходить від телефону.

З Королева почали відступати наші. Ма-дяри половили багато семаниристів. Юду й коло десять інших. Всіх розстріляли. Мото-рівка підїхала до зупинки. Всі злізають. Ставиться фронт. Від Веряці аж до Рокосо-ва попри залізницю. Чекаємо помочі з Ху-сту. Мадяри пруться з трьох сторін. По-мочі нема. Тримаємось в бою до першої го-дини. В першій годині ведемо наступ на Копаню. Приходимо геть аж під село. Ма-дяри хвилюються. Надлітає тяжкий літак і січе з кулемета по нашому лівому крилі. З Копані мадяри б'ють з мінометів. Почи-нається завзятий бій.

Я притулився до сніжаної землі й стрі-ляю. Стріляючи не втямив серед гуку, що наші відступили. Раз подивився, а січови-ки вже до триста метрів за мною, ховають-ся за штреку, — перед мною мадяри. Я опи-нився в такій халепі, що не було виходу. «Прискоками» почав доганяти своїх, але й мадяри були не далеко. Не було жодних

мудрувань, тільки схопитися на ноги й бігти в граді куль. Я так і зробив. Хай діється воля Божа... і за пару хвилин наздогнав наших.

Відступали ми так чотири кілометри, без перестану стріляючи. Мене залишили си-ли, і я відірвався від товаришів, щоб пере-бігти боком корчами. Знесилений біжучи спіткнувся, впав, і опинився в руках мадяр. Йшов десь коло кілометра взад, підштур-куваний рушницями — на розстріл. Ішов я ні живий, ні мертвий. Місцями рокотіли ще січові скоростріли. Тут і там розстрілювали січовиків... Ранених дорізували. Сповня-лося монгольське гасло: «Нема полонених, ані ранених». Ліве крило фронту все по-лягло.

Пізніше довідався я, що там упали мої товариші, студенти семинарії, як Юда та багато інших. Коли згодом до Рокосова зво-зили забитих січовиків, що були зі мною в боях, то я не міг, між 28, розпізнати ні одно-го. Вони лежали в полі вже три дні, а до того мадяри пороздгали їх ще, а обличчя порубали.

Тим часом вояки вели мене далі. До ме-не бурмотіли мадярські слова й штуркали, а я нічого не розумів.

Потім поставили мене близько залізниці і відійшли на пару кроків. Було їх три у чорнаих сорочках. Я почав тратити пам'ять, але кріпко тримався на ногах. Нараз: Гур-рк! Скоростріл...

Я дивлюся — всі три впали на землю. А з корча видно січову шапку... Я користа-ючи з замішання кинувся втікати за штре-ку, у лози. Мадяри стріляли за мною, стрі-ляли до корча й певне, що мій спаситель упав.

Коли пройшла перша мадярська навала, я вхопив кріса киненого січовиками й по-дався до лісу.

(Передрук з альманаху: «Карпатська Україна в боротьбі»).

Я палко мрію до самого рання,
Щоб Бог післав мені найбільший дар:
Гарячу смерть — не зимне умирання.

Олена Теліга.

Або погибель, або перемога,
Ці дві дороги перед нами стане...
Котра з цих двох нам судиться дорога?...
Дарма! Повстанем, бо душа повстане.

Леся Українка.

Нехай пролунають благовіщі дзвони Софії!
Нехай прогремить наш могутній клич:
За вільний наш народ, за незалежну Батьківщину!

Віра Бабенко.

Коли палко і щиро кохаєш
Ти убогий і рідний свій люд, —
То неважко ти ще досі не знаєш,
Що любов може гори звернуть?!

Борис Грінченко.

За кров, за сльози, за руїну
Верни, верни нам Україну!

Ольга Басараб.

ЮРІЙ ШЕГЕЛЕВСЬКИЙ.

Віра Бабенко

Чудового раннього ранку, весною, коли так ясно сонечно світить і в повітрі повно всяких пахощів, на подвір'ї господаря Бабенка розлягся страшенний крик: Мамо! мамо!..

На той крик вибігла з хати господиня, а з стайні вийшов господар. Вони побачили, як маленька доня Вірця тікала з подвір'я до хати і кричала, а за нею гналася гуска. Обое розсміялись і почали свою донку заспокоювати. Вона ж хотіла лише попестити мале гусятко, та гуска не дала.

Вірця любила всякі тварини, птахи, рослини і все їх пестила, цілувала і коло них ходила.

Любила вона цілими годинами сидіти серед квітів, що росли у садку біля хати, під вікном, на сіножаті, що за садком так гарно розляглася.

Цілими оберемками рвала квіти і зносила їх до хати, де плела віночки, а потім ними всіх обдаровувала. Найліпші зіставлялися мамці і татусеві, хоч не забувала вона й сусіднього хлопця Василька, товариша своїх іграшок. З яким бавилася щодня.

Любила вона цілими годинами талапатися з Васильком у потічку, що протікав за садком, копати в мокрому піску кринички й дивитися, як у них набиралася вода. Вечером питалася мамці: «Звідки, мамцю, береться вода в криничці, як її викопати?»

Перед тим, як лягати спати, любила слухати маминих казок і пісень.

Отак у заможного господаря Івана Бабенка в селі Веселих Тернах. Криворізького повіту на Катеринославщині, росла дівчина Вірця.

Коли Вірці минуло 8 літ, мала вона ходити до сільської школи, разом з своїм товаришем Васильком. В школі Вірця всім цікавилася і безнастанно докучала вчителеві своїми питаннями: «Чи правда, що зірки на небі, то Божії очі? І чого їх так багато? — Чому птахи літають, а люди не можуть?» Щодня Вірця про щось питалась в учителя, а як навчилася читати, то все брала в школі читати книжки і прочитувала їх по кілька разів.

Так пройшло кілька літ, Вірця скінчила школу, стала чорноокою дівчиною невеличкого зросту та мала вже 17 літ, а товариш її дитячих іграшок, Василько, став бравим, струнким хлопцем, і йому стала чорніти верхня губа. За цей час вони багато прочитали книжок і все мріяли, як би їм дістатись до гімназії.

Хоч батьки їх були заможними господарями, але не настільки, щоб їх утримувати в місті, де лише й були гімназії.

З вибухом революції в 1917 році скрізь по Україні пішов великий рух у різних напрямках в інтересі села. Одно з чільніших місць в тих інтерсах займала справа сільської просвіти. Селяни здебільшого бажали мати в себе гімназію, не рахуючися зі своїми матеріальними засобами й труднощами, зв'язаними з переведенням цього в життя. Управи земських самоврядувань завалені були ухвалами селян про відкриття у них гімназій, на що сільські громади асигнували дуже малі гроші, просячи, аби решту доложили земельні збори.

Земства мали чимало клопоту з такими селами, бо доводилося витолковувати представникам тих сіл нереальність їх бажань, виясняти, що мусять вони рахуватися з пикільною сіткою, виробленою Управою, й земським бюджетом.

Село Веселі Терні найшлося в щастивіших умовах і вже на початку революції спромоглося відкрити в себе мішану гімназію, давши на це з свого боку площу, будинки й грошову допомогу.

Ясна річ, що одними з перших, що записалися до гімназії, були — Віра й Василь. Учні в гімназії було повно, й життя її йшло повним ходом, відкликаючися також і на кождоденні інтереси краю, що їх висвнула революційна доба того часу. Мирне й будуче життя на Україні почала каламутити своїми демагогічними гаслами комуністична пройдисвітня.

В той час комуністи захопили владу на Московщині й, міцно засівши там, старалися розповсюдити свій вплив і на ті краї бувшої Росії, що їх не визнавали. Незабаром московський комунізм, слідком за агітацією, напустив на Україну і свої озброєні відділи, а потім і військо, і з того часу Україна надовго стала тереном війни.

Майже всі учителі Весело-тернівської гімназії та її старші учні взялися за зброю й стали на захист Рідного Краю.

Всі вони вступили до українського війська й утворили першу залогоу бронепотягу «Україна», який добре дався в знаки ворогові і набув великої слави.

На цій панцирці був і Василько.

В 1921 році на вулицях міста Тарнова, де перебував Уряд УНР, примушений переважачими ворожими силами опустити рідний край, появилася чорнява дівчина, в кожущку і в темнозеленій хустці, з кошиком у руці.

То була Віра Бабенко, висланиця повстанчої організації на Катеринославщині або, як мала називатися, Січеславщині. Вона тоді була гімназисткою 7. класу.

З розмови з нею виявилось, що коли війська УНР в 1918 році залишили Катеринославщину і вже не мали змоги туди вернутися, то там заснувалася повстанча організація під проводом лікаря д-ра Галієва. До тої організації вступила і Віра, прийнявши на себе роллю розвідниці.

З 1919 і по 1921 рік організація не раз посилала від себе післанців до Уряду УНР для зв'язку, але ні один з них вже назад не вертався.

1921 році Віра сама виявила охоту піти як зв'язкова. Почуваючи себе обов'язною послужити Рідному Краєві та своїй організації, вона радо взялася за це небезпечне діло. Далі свого села вона зроду не бувала, а потягу й на очі не бачила, а тут прийшлося пройти біля 1000 км.

Розмовляючи з нею і дивлячись на неї, я просто дивувався, скільки у тої дівчини відваги, сміливості, саможертви. І все те так просто робилось, ніби то вона прийшла з сусіднього села, яких 3—5 км., у гостину до знайомих, а не такий далекий край, та ще в найнесприятливіших умовах, які тільки можна собі уявити, коли на Україні навіть дома небезпечно було сидіти, а не кажу — поїхати в якусь далеку дорогу. Коли по всій Україні вешталися озброєні банди і різні злочинці, коли кожне місцеве «ЧЕКА» що захотіло, те собі робило, коли войовничий і переможний московсько-жидівський комунізм не знав міри своєму нахабству і вилучував всіх хоч трохи для себе підозрілих людей, а то і просто інакше думаючих і їх розстрілював — в цей час дівчина йде в незнайому далеку дорогу й несе з собою папери від своєї організації, з якими якби її зловили, то не знали б, яких мук для неї придумати. Серед емігрантів з Великої України в Тарнові знайшовся один студент, Феденко, що був учителем у Весело-тернівській гімназії, і пізнав її. Пробыла біля тижня Бабенківна в Тарнові та, одержавши папери від УНР, вирушила назад до дому. А за місяць отримали вістку, що якийсь урядовець зі своїх видав всю повстанчу організацію і що приблизно 60 людей зловлено і розстріляно. Бабенківну арештували і мучили комуністи страшним способом. бо знали, що вона виконувала роллю розвідниці, ходила до уряду УНР, і думали, що вона знає, хто бере участь в організації та хотіли від неї довідатися прізвища.

Знушалися над нею, як над дівчиною, в страшний спосіб: витинали на шкірі паси і здирали з живої, забивали під нігті цвяхи й голки, кололи і відпізували пальці на руках і ногах, видовбали їй очі.

Видумували всякі муки, а вона ні слова не сказала. Нарешті замучили селянську дитину і — не довідвавшись від неї нічого — відрубали їй голову.

Честь і слава тобі, дівчино — мученице за Україну!

Історія світу — ніщо ніше, як розвиток поняття свободи.

Гебельс.

Хто може пожертвувати свободою, щоб тимчасово бути забезпеченим, той не заслуговує бути ані вільним, ані забезпеченим.

Франклін.

Свобода — це відповідальність, тому більшість людей її боїться.

Шов.

Хто хоче досягнути благословення свободи — мусить завдати собі труда його здобути.

Пайне.

Свобода полягає на тому, щоб не робити того, що шкодить іншим.

Матіас Клявдіус.

Хто має охоту панувати над рабами, є сам рабом; вільний той, за ким слідує вільні і хто добровільно вільним служить.

Ратенав.

На питання: Що таке свобода? — відповідає майстер: чисте сумління.

Вільний той хто, хоч і приневолений, робить те, що йому потрібно — як слуга мусить служити, щоб могли жити; раб же дає себе змусити робити те, що йому не потрібно.

Рівароль.

З літопису ОУН

(27. січня — 3. лютого 1929 р.).

«Боротьба Української Нації за незалежність у рр. 1917—20 скінчилася поразкою. Поневолення України змінило лише форму.

Кількість окупантів української землі збільшилася.

Але в огні боротьби вибувало в українському народі незламне прагнення вслі й остаточно оформився ідеал Незалежної Соборної Української Держави, який серед тяжких обставин сучасності владно кличе Українську Націю до продовження боротьби аж до остаточної перемоги.

Цей ідеал ліг в основу нового українського світогляду й нового творчого чину, в основу

українського націоналізму.

За короткий час націоналістичний рух перейшов внутрішнє організаційне оформлення. Слідом за стихійним постанням численних

угруповань українських націоналістів,

що провадили діяльність без спільної керми й плану, Конференція Українських Націоналістів 3—7 листопада 1927 р. покликала

Провід Українських Націоналістів.

У тісній співпраці з поодинокими націоналістичними групами, Провід підготував і скликав 27. січня — 3. лютого 1929 р.

Конгрес Українських Націоналістів,

в якому взяли участь представники з різних українських земель і чужини. Конгрес покликав до життя і чину

Організацію Українських Націоналістів,

що має охопити всі існуючі націоналістичні групи, та ухвалив головні засади українського націоналізму.

Маючи за свою мету відновлення, впорядкування, оборону та поширення

Незалежної Соборної Української Національної Держави,

українські націоналісти змагатимуть до зібрання творчих сил унутрі нації та до зміцнення їх відпорности назовні.

...Організація Українських Націоналістів буде змагати, через опанування цілого українського національного життя на всіх землях України й на чужині, до найширшого

розгорнення української національної сили

та до забезпечення великій Українській Нації відповідного місця серед інших державних народів».

За президію — Микола Сціборський.

Секретарь — Володимир Мартинець.

*
*
*

«В останнім числі «Розбудови Нації» появилася прецікава листа всіх тих суперечних і цілком неправдивих відзивів, що їх майже кожна українська політична організація поспішила видати про ОУН. Вражає ця чисто українська міщансько-демократична риса — вимастити якнайшвидше болотом свого «конкурента».

А тим часом для нас важлива не конкуренція, але воля й праця для того, щоб усі, хто має в собі хоч іскру живої душі, роздмухували її в полум'я національної пожежі, щоб нитка національного єднання, зав'язана у спільній боротьбі за українську державність на полях спустошеної України між усіма окремими частинами української землі й українського народу, аж до далеких частин його в американській та азійській еміграції, — не тільки не пірвалась, але зміцнилась у сталеву ланку. Ми хочемо, щоб провідною ідеєю кожного українця була не ідея особистого чи партійного піднесення, але ідея

Великої, Соборної, Самостійної Української Держави».

(«Розбудова Нації», 1929 р.).

Наростіж вікна

В лютому 1942 р. німецькі загарбники України розстріляли в Києві українську поетку - революціонерку Олену Телігу.

Літературним «Вірую» Олени Теліги було: життя з усіма його дарами й ударами та повний вираз цілої гами переживань і почувань творчої душі письменника. І від самого початку своєї поетичної діяльності вона визнає це Вірую і його реалізує. Тому то її поезії дають найвиразнішу та найповнішу її силуетку як мистця, як людини, як жінки. Знайшовши себе в націоналістичному світогляді й світовідчужанні, вона розчинає наростіж вікна своєї душі.

Домінантною її духової силуетки є радість життя, вітальність, захоплення й воля жити та формувати те життя, здобути його собі. На тлі тодішньої плаксивості й розгубленості української еміграції — голос нового середовища був голосом відродження і голосом не зламаних, не поборених, а загартованих у вогні змагань борців.

Не була це глупо-оптимістична трамтадрація, що перочує дійсність. Ні! Чорні фарби сучасності бачила Олена Теліга. Вона чула «зловіщий брязкіт днів, що б'ються на кавалки», бачила «жах ночей, що затискають плач». Але в цій дійсності запевняла всіх: «Повір: незнане щось у невідомому пору тебе зустріне радісним — живи!»

Жити, ставити чоло життю, жити повно — ось засада Олени Теліги.

Усе — лише не це! Не ці спокійні дні,
Де всі слова — у барвах однакових.
Думки, мов нероздрухані вогні,
Важання — в заперошених окопах.

«У мене дні, — каже вона, — бунтують і кричать, підвладні власним, не чужим законам». Вона не зносить сірости невиразності. Її дні «значать все не сірим, а червоним» — тобто виразним. Тому вона інших кличе:

Не бійся днів заплутаних вузлом
Ночей безсонних, очманілих ранків.
Хай ріже час лице — добром і злом!
Хай палить серце — найдрібніші ранки!

Не будь тупим і байдужим. Будь активним.

Ти в тінь не йди. Тривай в пекучій грі,
В сліпуче сяйво не лякайся дивитися.

Тоді ти будеш борцем і переможцем.

В її поезії — молодість та радість. І то повна, розгониста. Бож сама вона була молода, повна життя та сонця. І так вона бачить життя. Її день «жовто-червоний» і дзвінкий, мов «веселий рій». Життя «іскристе і багате». «Сміх рветься джерелом на волю», а «гостра радість — стрілою вгору».

І радісно моїм тонким, рухливим пальцям
Торкатись інших рук і квітів запахних.

А ось її «Козачок»:

Кожний крок — сліпуча блискавиця,
А душа — польовий буйний вітер.
Розгоряються уста і лиця
Неспокійним, пурпуровим квітом.

А з оркестри бризне поцілунків
Весняна, бурхлива завірюха.

Але життя складається не з самої тільки радости.

Ніч була розбурхана і тьм'яна.
Вітер грав і равав напнуті струни.
Я піла самотньо аж до рана
Темну розпач — найгірший трук!

Та вона знає, що щастя сполучене з болем. І біль її не ломить. Знає, що в житті, як сум і пристрасть — сплелися біль і радість. І її сила не слабне ніколи.

Моя душа й по темнім трукну
Не хоче слухатись порад
І знову радісно і струнко
Віжить під вітер і під град.

Успіхи належать до життя так само, як невдачі. Але їх треба перемагати. «Тільки тим дана перемога — хто й у болі сміється міг». Завжди треба

Іти крізь січні в теплі квітні,
Крізь біль розлук у радість стріч.

Певно, життя скомпліковане. Не завжди й не все ясне, — «ще не всьому звати-ся дано». Але треба без медитації його сприймати таким, яким воно є: «Пий же бризки, свіжі та іскристі, безіменних, радісних джерел».

Однак Олена Теліга зовсім не проповідувала пасивного сприймання життя, самого радіння чимбудь, без розбору, або покірного приймання упокорень. Вона є поеткою твердості, чести й гордості.

Я руці, що була — не пробачу,
Не для мене переможний бич.

І так без розбору вона життям не насолоджується. Вона любить його повноту. Вона любить всі його радості. «Не лічу слів. Даю без міри ніжність», — каже вона, «але зараз же додає: «Та там, де треба — я тверда й сувора». А спеціально сувора вона й безкомпромісова, коли йдеться про ворогів її краю. Вона дає всім свої привітні усміхи, але зазначає:

О, краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жаден ворог.

Так втілювала Олена Теліга молоде українське покоління: життєрадісне, сильне, віддане своєму краю.

Сторінка початківця

На вимогу наших читачів відкриваємо «Сторінку початківця» — новий розділ нашого журналу, де будемо містити літературні спроби наших юначок і юнаків, а також децю з теорії літератури і поради молодим, початкуючим поетам і письменникам.

Редакція.

Обсервер
ж. «Вопліте», ч. 4. 1927.

Думки про молоду белетристику

(Скорочено).

Нас в даному разі турбують культурні збитки — загибель талановитої молоді в огруйній, незаслужено «фімільній» атмосфері.

Коли молодий письменник написав річ невдалу, то бити його кілком по голові не треба, на те він молодий письменник, щоб писати недосконалі твори, — навпаки, кілям треба бити тих редакторів і критиків, що друкують, а потім вихваляють ті недосконалі молодечі вправи.

Мистецтво — жорстока Спарта, в якій недорозвинених дітей, не питаючись їхніх батьків, кидають із скелі... В серйозних справах не мусить бути сентиментів, а лише обережність...

Художня література орудує не точними формулами, а в пляні певної ідеології формує емоції.

Кристалева ясність і чіткість мови, витриманість композиції, збудованої на вимогах доцільності, а не краси.

Художній твір мусить не тільки ставити і розв'язувати суто художні проблеми, а ста-

вити й розв'язати в художніх формах проблеми «ідеологічні». Кожен твір мусить сам за себе відповідати на запитання «для чого він написаний».

Ідеологічна витриманість не забезпечує повноцінності твору, а є лише неодмінним елементом тієї повноцінності. Соціальна повноцінність твору складається з соціально-потрібної ідеології і з такого художнього оформлення, що може формувати емоції в пляні тієї ідеології.

За нудотою прози жахає порожнеча. Жодної свіжої думки, не кажучи вже про якісь там проблеми, жодного мистецького завдання. Можна подумати, що пишуть якісь імпотентні дідугани, а не двадцятилітні юнаки, бо замість справжньої мистецької молодости з її вибриками, ризикованими експериментами, з молодими думками, — декларативні запевнення про свою молодечу бадьорість.

Приятелю з цікавими людьми, оминай міщан і штампованих обивателів. Письменникові оточення, як риби вода.

НАДІЯ ХМАРА.

Над Дунаєм

Сиджу над Дунаєм і думу мою
Журливо влітаю в швидку течію.
Я знаю, я бачу — далека їй путь.
За хвилями хвилі плывуть і плывуть.
І думи, як хвилі... Несе їх Дунай
До Чорного моря, де рідний мій край.
До рідного моря, туди, де колись
Човни за човнами — і співи лились,
І слава козацька гриміла, гуля,
І воля святая в оселях цвіла...
За думами думи... Тобі їх складаю —
Неси в Україну, блакитний Дунаю!

ВСЕВОЛОД РІЗДВЯНСЬКИЙ.

ТОРПЕДА

Довго продовжувалася лекція. Учитель розповідав про події останньої світової війни, і перед очима учнів 7-ої класи постають картини барикад, пожеж і походів, проходять війська. Ось вони — білі, червоні, ось анархісти-махновці, ось отамани зі своїми загонами, які воюють лише для того, щоб воювати, ось петлюрівці, денікінці, врангелівці, колчаківці й інші й інші. Неясним, далеким, незрозумілим образом проходить повз учнів Українська Держава, і знову ллється бруд на голови її провідників, на кожного, хто її обстоював.

Учні беззаперечно сприймають все, що говорить їм учитель. Так, це певно: у великому Радянському Союзі найкраще життя, і ми мусимо — так думав кожен з них — допомогти нашим братам-трудящим і їх дітям за кордоном, бо їх там поневолюють капіталісти, фашисти й буржуї.

Тільки Андрій задумано дивиться на китицю живих квітів, що стоять у склянці на столі... Чому? — мимоволі назріває в його голові запитання... — Чому в найщасливішій країні мого батька, який чесно працював на фабриці, викинули з роботи?..

Може тому, що він три роки як покинув свою тиху парафію в Пекарях над Дніпром і хотів затаїти, що був колись священиком?.. Чому, коли він у своїй столиці говорить українською мовою, на ньому зупиняються ідкі, холодні погляди навіть деяких його шкільних товаришів?.. Чому, зрештою, і яке мала право втручатися нова соціалістична Росія в справи його батьківщини?.. Чому його батьківщина — найбагатша країна Європи — голодує!?... Чому люди бояться один одного, чому це все!?...

І здавалося йому, що його мила батьківщина така сама, як та квітка, що її відірвали від кореня, а вода не може дати їй необхідних життєвих соків, і вона в'яне, в'яне...

Дзвінок перервав його міркування. У відчинені вікна було видно квітучі сади; свіжий вітер, що ввірвався до класу, здавалося, заспівав веселої, весняної пісні.

Школярі веселою зграєю висипали на двір. Тільки Андрій був самотній зі своїми думками. Він задумано переходив через подвір'я, коли назустріч йому вийшло кілька босяків, з Мишкою, сином райпарткома — першим хуліганом на чолі.

— Андрей, воробей, — закричав він — чаво надулся, хаді з нами, у нас свая шайка!

— Відчепись, я хочу бути сам! — відповів Андрій.

— Ах ти, хахол, даже гаваріть не умееш по человеческі. Ну, нам таких, как ты, не нужно, мы твоему атцу бараду абскупбі, а ты тоже не уйдёшь, не бойся.

Босяки зареготались.

Удар сильного Андрієвого кулака був відповіддю ображеного. Довкруги утворилося коло цікавих, а Мишка й Андрій стояли проти себе, піднявши кулаки на висоту обличчя.

Дзвінок примусив їх відкласти справу на наступну перерву.

Настоятель школи записував звання батьків кожного учня.

— Хто ваш батько, Савченко? — запитав Андрія.

— Гм... Мій батько — нічний сторож на заводі.

— Сво атец поп под маской, Николай Петрович.

— Я вас не питаю, Артёмов, до того прошу в українській школі говорити по-українському.

— Вот тебе і на! Гаварі па українському! Ведь же русский красивее!

— Замовчіть, ані, то вийдіть з класу!

— Какой он умный! І вийду, што ж ви думаєте, вийду! — І він, огризавшись, вийшов за двері.

На перерві видовище — Мишка сильніший, звинніший, жорстко побив Андрія під регіт і голосне схвалення юрби.

З ображеним почуттям вернувся Андрій додому. Мати його вмерла ще під час голоду, вони ж з батьком чудом врятувалися на бруках столиці.

З'ївши тільки з сухим хлібом і запивши водою, він вийшов у парк над Дніпро.

Весна була в цвіті сил. Зелень вкривала Дніпрові кручі, цвіла маса квітів, а гордий, мовчазний Дніпро зливався далеко з голубим обрієм і котив свої хвилі під пісчаний Труханів острів і новозбудовану Набережну.

З чотирьох труб великої електривні шов густий дим, човни й менші пароплави плавали повз місто, а святий Володимир великим хрестом благословляв усе — кручі, Дніпро, простори, Задніпров'я...

Враз він відчув, що біля нього хтось зупинився. Так, це була Оксана, одинока з дівчат, яка вміла бути скромною і протиставилася лихій моді говорити по-московському. Мала карі, задумні очі. Її батька давно вже не було на світі — він вмер на налекому засланні тільки тому, що... почував себе українцем.

Вони довго говорили, відчувачи однаковість свого становища, вони були близькі до себе і постановили організувати таємний гурток, в якому мали пропагувати ідею національного і державного відродження.

Гурток ріс. Душею його були Андрій і Оксана. На кінець шкільного року їх було вісім — сім хлопців і Оксана.

Одного разу на лекції історії Богдан — товариш Андрія, член гуртка — спитав учителя, яке право мала Росія посилати на Україну свої війська. Вчитель не відповів ясно, сказав, що інтерпретувати цю справу будуть в наступній класі, звів розмову на іншу тему і підозріло подивився на Богдана. Андрій і Оксана переглянулися, Мішка з кута спостерігав усю сцену з пильною увагою.

Наближався кінець шкільного року. Гурток Андрія, що назвав себе «Торпедою», збирався вечорами в хаті Оксани, і її мати — учителька української літератури — викладала їм історію України за Грушевським.

Вони проходили і військовий передвишкіл. Мали дві пістолі й одну ручну гранату, які досконало вивчили.

В річницю жовтневої революції появилися в школі лєтучки. Вслід за тим в одній класі на дошці з'явилася велика карикатура, що зображувала «наймудрішого й найгеніальнішого», що тримав в обох руках револьвери направлені в спину двох генералів, генерали тримали по двох нижчих, і т. д., аж герга закінчувалась довгою лавою багнетів. Над тим стояв напис: «Вільні у вільній країні».

Два дні не було навчання. Директор, голова піонерської й комсомолської ячейки, також між ними й Мішка, переслухували кожного окрема.

Андрія і двох його товаришів, членів «Торпеди», викинено зі школи.

Але «Торпеда» діяла далі...

Влітку сходили відбувалися далі в Оксани.

В кухні, в товаристві балакучих господинь, обговорювалося одного разу, чого то сходять в Оксани ті сіпатичні молоді люди. Текля, сільська дівчина, служниця партійного урядовця, сказала, що чула раз, як там говорили про якусь самостійну Україну. Господині охали, нарікали на молодь, а на біду де не взявся партієць, що прийшов попросити свою дружину, щось там спекти. Він почув розмову, і справа його зацікавила. В години, коли нікого не було в помешканні, він тихо виклав зі стіни три цеглини й підсунув туди своє ліжко. Звук долітав досить ясний, особливо, коли на вулиці не було авт.

Чуже вороже око вглянуло в нутро «Торпеди».

...Чергові сходили в одинадцять, біля Андріївського собору. Собор замикався на міцний, великий замок. Між вітринами хмар блищать зорі, тихо, нікого ніде...

...Внизу — сходили, на верху в повній тиші відчиняється вікно, і темна, лахматна голова Мішки, висунувшись, чує слова Андрія:

— Пам'ятаймо, друзі, що сказав нам в своєму «Заповіті» великий Шевченко. Його правдивий зміст — не такий, як нам пояснюють — вільна Україна.

Уста Мішки зігнулись в криву усмішку, а вікно тихо зачинилося.

...За Андрієм, який вертався останнім, непомітно майнула темна постать в капелюсі.

Сьогодні Андрій ніде не показувався. Його батька викинули з роботи, а життя підірвало його колись міцні сили, і тіло його розбив жорстокий параліж. Андрій був біля нього. Товариші розповіли йому, що маму Оксани ще минулої ночі забрав «Чорний ворон», а Оксану забрали до «виховного» закладу. Серце Андрія палало жадобою помсти.

Ввечорі, о год. дев'ятій п'ятнадцять, вони знову зібрались біля Андріївського собору. Не було одинокої Оксани... Горді каштани київських вулиць поволі губили пожовкле листя... Вітер шумів лозами на тім березі Дніпра.

— Друзі, — сказав Андрій, — ворог нищить нас. Будьте готові до арешту. Коли попадемося, — не говоріть нічого. Якщо вони все знають — не заламайтеся, глядіть гордо в вічі ворога. З ім'ям Симона Петлюри йдіть на смерть!

Темними сходами спускалися вниз. З-за рогу з'явилися військові з синіми шапками. Тут же стояло чотири «Чорних ворони». Андрій витягає пістоль. Падуть три стріли. Богдан кидає гранату... Хлопці починають втікати... Але всі провулки вже зазпалегідь були обставлені чекістами. Двох друзів паде забитих, Андрій важко ранений...

Все затихло... Київ насторожився...

Батько Андрія лежав одинокий в темній помешканні. Місяць блідий, як привид, дивився чепев вікно. Тихо навшипиньках підходила смерть...

— Місяцю. — подумав Андрій батько, — далекий, недосяжний місяцю. скажи... чому???... В тихих вулицях міста загнали сиреси, чотири великі автомобілі пронеслися повз вікно.

Над ліжком батька став у натуральний величині прозорий образ його дружини, матері Андрія, що усміхався чарівно-прибавлююче.

— Маріє, — прошептав він, — скажи, чому по тихих вулицях столиці мчать опівночі «Чорні ворони», чому?... Кого вони везуть?...

— Маріє, я йду до тебе... Може в тебе краще. — І перехристився в останній раз.

За Дніпром шуміли лози...

Проф. Г. ВАЩЕНКО.

Ідеал і мета української молоді

Завдання, що ставить перед собою людина, можуть бути різні з погляду їх обсягу й моральної вартості. Людина може поставити собі за мету особистий добробут і йти до неї, ламаючи норми суспільного життя. Вона може ставити перед собою високі завдання, як напр., служба своєму народові, наукові дослідження, мистецтво, творчість і т. под. З громадського боку мають вартість лише завдання другого типу. Лише вони варті того, щоб людина присвятила їм все своє життя. Тільки на основі високих ідеалів може утворитись міцна, суцільна особистість. Отже, коли ми хочемо виховати в українській молоді міцну волю і суцільність характеру, треба перш за все прищепити їй прагнення до вищої мети, що об'єднувала б увесь український народ.

Такою метою є благо і щастя батьківщини.

Гослом, під яким має провадитися виховання української молоді, є:

Служба Богові і батьківщині.

Перша абсолютна вартість для молоді є Бог, друга батьківщина. Молодь мусить чітко уявляти собі, в чім благо батьківщини.

Благо батьківщини є:

1. Державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя.

2. Об'єднання всіх українців, незалежно від їх територіального походження, церковної приналежності, соціального стану і т. ін. — в одну спільноту, проїняту єдиними творчими прагненнями і високим патріотизмом.

3. Справедливий державний устрій, який би підтримував лад в суспільстві, в той же час забезпечував особисті права й волю кожного громадянина й сприяв розвитку й прояву його здібностей, спрямованих в бік громадського добра та особистого щастя.

4. Справедливий соціальний устрій, при якому зникала б і неможлива була б боротьба між окремими групами суспільства.

5. Високий рівень народнього господарства й справедлива організація його, що забезпечувала б матеріальний добробут всіх громадян і була позбавлена елементів експлуатації.

6. Розквіт духової культури українського народу: науки, мистецтва, освіти. Піднесення її на такий рівень, щоб Україна стала передовою країною в світі.

7. Високий релігійно-моральний рівень

українського народу, реалізація в житті вчення Христа.

8. Високий рівень здоров'я українського народу, зведення до мінімуму всяких посеред нього хворіб і виродження.

Що означає служба Богові разом зі службою батьківщині? Це означає, що добробут батьківщини має бути заснований на засадах християнства. Так розуміли мету життя кращі люди Київської Русі, що мужньо боролись з кочовиками. Так розуміли її запорожці, що своїми грудьми захищали «людохристиянський» та кляли за нього свої голови в завзятій боротьбі з бусурманами. Так розумів їх Хмельницький і маси українського селянства й козацтва, що під проводом великого Гетьмана повстали проти польського панування. Ця традиційна мета, як ясна зірка на небі, мусить сіяти і перед українською молоддю. Завдання служити батьківщині мусить бути усвідомлене як особистий обов'язок перед нею. Отже, чітко уявляючи, чого потребує від нас батьківщина, кожен має здати собі справу в тім, що він повинен зробити для неї особисто. Серед нашої інтелігенції часто можна зустрінути людей, що добре вміють розмовляти про службу батьківщині, а на ділі служать лише своїм особистим інтересам. Виходить, що з погляду цих людей батьківщині має служити хтось інший, а не вони. Такі настанови суспільство має рішуче засудити. А виховуючи молодь, треба попередити саму можливість утворення таких настанов. Службу батьківщині треба усвідомлювати не лише як свій особистий обов'язок, а як сенс всього свого життя. Без чого не варто жити. Прикладом для кожного українця в цьому мусять бути такі великі постаті, як Святослав Хоробрий, Володимир Великий, Володимир Мономах, Богдан Хмельницький, Мазепа, а також ті численні невідомі герої, що їх протягом віків виставляло з-поміж себе українське козацтво, селянство й міщанство: що все своє життя віддали в боротьбі за щастя й добробут України.

Джерелом надхнення в такий героїчний службі батьківщині може бути лише свідомість обов'язків перед нею, сполучена з палкою любов'ю до неї, до свого народу. А любити свій народ можна лише при наявності високої національної свідомості. Треба уявляти собі український народ як єдину спільноту, що об'єднує в собі покоління минулі, сучасні й майбутні, й відчувати свою єдність з цією спільнотою. Виховати таку свідомість і відповідне до неї почуття не так то легко. Протягом віків поляки й москалі

викоринювали таку свідомість, і це не могло не дати своїх наслідків. При цьому треба відзначити, що московська політика була значно хитріша, ніж польська, й тому національна свідомість населення Галичини вища, ніж свідомість населення Наддніпрянщини. Але, крім того, треба взяти до уваги й те, що наддніпрянці й галичани протягом віків жили під різними політичними режимами, під різними господарськими і культурними впливами. Звідси різниця у мові, побуті, психології. Особливо це треба сказати про інтелігенцію, яка більше підпала під вплив чужинців, ніж селянство. Галицький інтелігент своєю мовою, психологією і поведінкою значно більше відрізняється від інтелігента наддніпрянця, ніж напр., селянин зі Стрийщини від селянина з Поділля. А це, безперечно, заваджає українцям з різних областей ширі й глибше відчувати себе як єдиний народ. Доводять це численні спостереження над українцями під час еміграції. Цілковито зрозуміло, наскільки шкідливе таке роз'єднання. Не переборюючи цього, не зможемо збудувати України.

Тому, будуючи систему виховання молоді, треба ретельно проаналізувати властивості мови, побуту й психології, характеристичні для українців різних областей. Властивості, запозичені в інших народів, треба виділити в одну групу, властивості, притаманні українському народові, в другу. Так, напр., в мові слід виявити широко вживані польонізми, що засмічують мову галичан, і русизми, що засмічують мову придніпрянців. В поведінці треба виділити, з одного боку, властиве деяким наддніпрянцям нехтування своєю зовнішністю і вульгарність у манерах, що з'явилися в наслідок московських впливів, а з другого боку, занадто велику увагу зовнішності і неприродність у манерах і поведінці, що з'явилися в наслідок польської культури та її впливів. Така аналіза, при умові її ґрунтовності, досить можливість розглянути відмінні властивості українців різних областей як другорядні риси, що мають щезнути в найближчому майбутньому.

Крім того, українець мусить здати собі справу в тім, які риси української психіки, навіть властиві їй з давніх-давен, слід розглядати як позитивні, а які як негативні. Не все, що виробила у нашого народу історія, є добре. Наприклад, не можна визнати за позитивну рису властивий багатьом українцям крайній індивідуалізм. Треба зробити мужню й тверезу оцінку й інших національних властивостей. Риси позитивні слід культивувати, а негативні — поборювати. Наявність в українського народу негативних рис не мусить зменшувати любови до нього тим більше, що інші риси українців становлять їх високо в ряді інших народів.

Виховуючи у молоді любов до свого на-

роду, треба разом з тим виховувати справедливе відношення до інших народів.

Є народи, що протягом довгого часу гнітили українців і не давали їм розвиватись. Є народи, що прикидалися нашими друзями, а на ділі експлуатували й нищили нас. Є народи, як напр., шведи, що допомагали нам у національній боротьбі й співчували нам. Є нарешті народи, що терплять однакову з нами долю під гнітом якогось іншого народу.

До всіх тих народів відношення українців мусить бути різне. Треба виховувати молоді так, щоб вона могла захищати права свого народу і здатна була віддати в боротьбі за неї своє життя. Але виховуючи у молоді патріотизм, здорову національну гордість, свідомість своєї національної гідності, ні в якому разі не можна виховувати в неї безглуздої національної пихи й презирства до інших народів лише на тій підставі, що вони не українці.

Через такі історичні умови наш народ відстав щодо культурного розвитку від передових народів Європи. Щоб досягти їхнього рівня, нам треба багато вчитись у тих народів, а це можливе лише при пошані до них. Крім того, треба пом'ятати, що на теренах України, крім українців, живуть і інші народи. З ними нам доведеться співпрацювати, а це можливе лише при умові справедливого відношення до них, при якому захищаються права українського народу, але разом з тим не порушується законів права інших народів.

Історія Польщі показала, наскільки небезпечна для народу нерозумна національна пиха, презирливе відношення до інших народів і порушування їхніх законних прав. Неменш яскравою ілюстрацією того може бути катастрофа Німеччини, що, досягнувши дуже високого рівня техніки, культури і воєнної сили, поставила собі за завдання заволодіти великими територіями для себе, знищити частину народу, що живе на цих теренах, а частину обернути в своїх покірних рабів. Така зоологічна політика викликала до німців ворожнечу всіх народів, в наслідок чого Німеччина катастрофально була розбита. Не зважаючи на великі здібності німецького народу і на його дисциплінованість та впертість у роботі, трудно чекати, щоб Німеччина знову стала великою державою, бо на перешкоді цьому буде стояти ненависть, яку викликали до себе німці у багатьох народів Європи й Америки. Таким шляхом ми ніколи не підемо.

Український народ на собі відчув, що таке несправедливість, і сам мусить бути справедливим. Але цього мало. Український народ ще з початку своєї історії, протягом віків борючись за своє існування, разом з тим своїми грудьми захищав європейські народи від навали диких степових орд і тим спас європейську культуру. Отже тепер, борючись за свої права, він має об'єднати навколо себе

європейські народи, що несуть на собі ярмо неволі і намагаються скинути його з себе. В цьому велике історичне покликання українського народу. Ідучи за ним, український народ має спричинитися до побудови політичного й суспільного життя не на засадах егоїзму, насильства і експлуатації, а на засадах справедливості й гуманності.

Служба батьківщині наказує підкоряти свої інтереси потребам українського народу.

Чи означає це зректися особистого щастя й радощів життя? Ні, не означає. В житті людини діє парадоксальний закон: «Хто шукає лише особистого щастя і робить основним правилом свого життя власне це шукання, той ніколи не знаходить щастя». Бо тоді життя людини робиться егоїстичним і дрібничковим, і це ніколи не задовольнить людського духа. Справжні радощі, що охоплюють всю істоту людини і підносять її на височин, мають тільки ті, що служать великій ідеї. Навіть в хвилини поразки й страждань такі люди мають моральну втіху в тому, що вони служили й служать великій ідеї. Тоголівський «Тарас Бульба» в той момент, коли він, прив'язаний до горючого дуба, показував козакам шлях до порятунку, — насправді щасливіший від Пацюка над мискою варе-

ників. Підкорюючи особисті інтереси інтересам батьківщини, будучи вірним лицарем її, українець мусить бути дисциплінованим. Це означає перш за все підлягати наказам проводу й точно виконувати їх. Подруге, це означає, що українець мусить поступатися своїми особистими амбіціями, коли цього вимагають суспільні справи.

Виховання такої риси — це одно з найважливіших і найтрудніших завдань української педагогіки. Особисті чвари й амбіції занадто вже багато зробили шкоди Україні. Пора покінчити з ними. Борець за благо батьківщини має бути твердим, рішучим і настирливим. Ніякі перепони не мають спинити його. В боротьбі з ним має гартуватися воля. Борець має бути мужнім і хоробрим, але разом з тим розсудливим. Ще Аристотель казав, що мужність — єсть добродетель, що посідає середнє місце між лякливістю та безрозсудною одчайдушністю.

Не треба боятися смерті за батьківщину, але й не треба гратись з нею, не треба ризикувати своїм життям і життям своїх близьких, коли є можливість без цього досягти мети.

О. КИЇВЛЯНКА.

На смерть Ольги

13-ого лютого 1924 року. Сірість монотонних хвилин безнадійного будня, нарід, що спливає кров'ю в непосильній борні, розгнужданий шал жорстокого ката, страхіття брудної тюрми... І на цьому жакливному тлі кров'ю виписане ім'я: Ольга Басараб. Її замучено в цей день за те, що вона жила для свого обездоленого народу, за те, що не пам'ятала про себе, забувала власний труд, лікуючи рани на тілі єдиної Батьківщини. Вона була між першими, що кинулися нестримною лавою у бій з ворогом, що намагалася високо нести пошматований прапор української Державности. Її гаряче, повне фанатичної любови до Рідного Краю серце билось в ритмі з іншими палкими серцями, її очі горіли бажанням чину, готовістю жертви й посвяти. За нею стежило безліч очей, намагаючись наслідувати стиль її посвяченого Батьківщині життя. Але слідкували за нею і хижі очі лютого ворога, напружено спостерігаючи кожний її рух. Гонисті прагнення невинної крові, вони не обомжились до обсервації: одного дня її схоплено і завезено до страшної тюрми. Жінка, — думали кати, — вона зрадить і видасть співробітників! Так думали кати і тріумфували заздалегідь. Але жінка мовчала... Її катовано в безприкладно страшний спосіб, розривано тіло на куски і завдавано нелюд-

ський біль. Дарма, все дарма... Вона мовчала, як лицар, як герой. Її бліді уста, затиснені корчем страждання, не розімкнулись ні на мить, зберігаючи навіки святу тайну друзів. Тільки сірі, безнадійні тюремні мури були німими свідками її мук, від яких — здавалося б і вони могли б похитнутися, і її нечуваного героїства.

Сірий день лютого спливав брудним потоком у тюремні віконця, десь по містах і селах бурлило життя, а у в'язничній келії конала українська жінка — революціонерка, жінка — героїня. Конала Ольга. Зломанка поглядом обводила келію, а в серці ясніше розгорялось полум'я безмежної любови до України. Конала Ольга... І болочим зойком здригався вітер, і скривували плями ком здригався вітер, і скрикували плями помсти за смерть.

Ольга заснула на віки, заснула під похоронну симфонію вітру, під зойки в'язнів, але й під непереможний спів власного святого серця. Господь прийняв її світлу душу і упокоїв навіки. А сповнені пошаною і любов'ю серця сотень тих, що прийшли після неї, сплели їй безсмертний вінок. В пам'яті нашій живе вона вічно, закликаючи до праці, посвяти, до змагу за вимріяну волю.

За краще завтра. За Тебе, Україно!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА.

(До дня народження — 26 лютого 1871 р.).

Слово, моя ти єдина зброе...
... Поет не боїться від ворога смерти,
Бо вільна пісня не може умерти...

... Месники дужі приймуть мою зброю,
Кинуться з нею одважно до бою...

... Інші будуть співці по мені,
Інші будуть лунати пісні,
Вільні, гучні, одважні та горді
Поеднуються в яснім акорді
І колинуть у ті небеса,
Там на їх обізветься луною
Пісня та, що не згине зо мною.
Де сія одвічна краса,

Хто раб? Хто подоланий? Тільки той,
Хто самохіть несе ярмо неволі!

Леся Українка.

Хто гордощі вложив мені у серце?
Хто дав мені одваги меч двосічний?

Леся Українка.

На цьому місці будемо поміщувати статті з ділянки летунства, які мають за ціль теоретично запізнати наше юнацтво в цю важливу ділянку техніки. Ця ділянка до сьогодні не була порушувана в жодних виданнях для молоді (за винятком скромної статті про парашут у «Пластуні» ч. I). Хочемо, щоб вона знайшла відповідне зацікавлення серед нашого юнацтва, бо усвідомлюємо со-

бі, що в майбутньому будуть потрібні українській нації люди, які віддалилися б цій ділянці всеціло.

Самозрозуміле, що статті з ділянки летунства, поміщені у нашому журналі ще не зроблять з нашого юнацтва летунів, але знаємо, що напевно знайдеться багато таких, які почнуть шукати за ширшими матеріалами з цієї ділянки та візьмуться до їх студіювання.

Редакція.

ЛЮДИНА В СТРАТОСФЕРІ

Людина відпорна на атмосферичний тиск, який відповідає тискові на рівні моря, а таксамо на тиск повітря, в якому є відповідна кількість кисню. У стратосфері життя людини надзвичайно ускладнене через брак кисню. На відповідній висоті треба

бути забезпеченим досить великою кількістю кисню, яким при допоміж відповідних апаратів людина може дихати. Нижче розглянемо ті зміни в людському організмі, що відбуваються із зміною висоти, на яку підноситься людина.

Кисень			
струя крові артерії	струя крові з крові	струя крові	струя крові
Рівень моря	3 300 м	5 900 м	8 400 м
Нормальне прац. організм	Затрачування ро-зуму та швидко-речення	Земля пам'яті, нервово захищені	Перевозка кисневих балонів

1) Кисень — найважливіший засіб життя.

Людина одержує кисень через дихання. З легень переходить кисень в кров, яка розносить його до всіх частин тіла, де він спалює органічні речовини та видає потрібну енергію, тим повітря рідшає (зменшується), а відповідно до того зменшується

кількість кисню, що унеможливорює перебування людини без відповідних кисневих апаратів (річ ясна — зі запасом кисню) на даній висоті.

Із зростом висоти, зменшується кількість кисню в крові.

2) Дихання при допоміж кисневої маски.

Дихаючи при допоміж кисневої маски на висоті від 3300 м, летунові нічого не грозить. Кислову маску можна застосовувати лише до 12 000 м. На більшій висоті повітря таке рідке, що киснева маска не всилі доставити достатню кількість 100%ого кисню до крові. Літання звичайним літаком на такій висоті також майже неможливе (до таких польотів вживається спеціальних балонів).

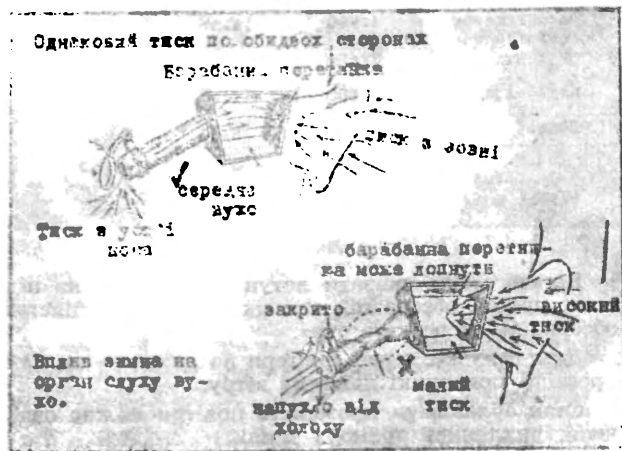

6) Холод.

На висоті понад 12 000 м температура виносить пересічно -55°C . При таких високих польотах летуни мусять тепло одягтися. Одяг мусить бути сухий і не надто грубий. Добре одягати електрично ogrівані камбінезони. Рукавиць не вільно знімати.

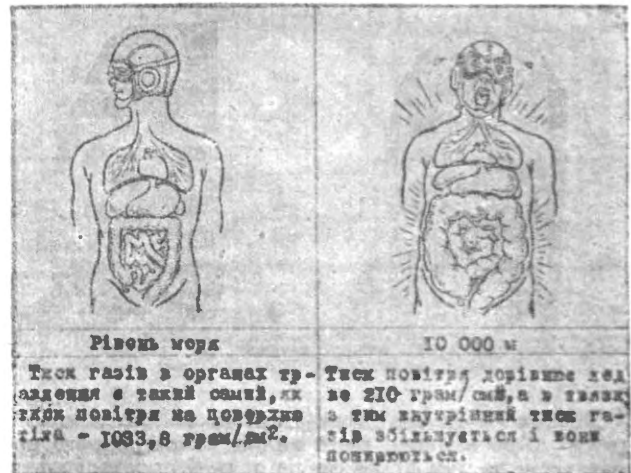
3) Із зростом висоти — зменшується тиск і помирають внутрішні гази.

Із зростом висоти в людському організмі поширюються гази, наслідком чого виникає надзвичайно неприємне почуття, а часом навіть утрата приємності. У зв'язку з поширюванням на більший висоті газів — летунам забороняється їсти ті продукти, які виділяють багато газів (головно горохові рослини, які мають багато азоту). На висоті 10 000 м сухий газ може поширити свій нормальний об'єм (який має на рівні моря) на 5 разів, а при наявності води навіть 7 разів.

5) Азотні пухирі.

На більшій висоті, при зменшенні тиску і відсутності достатньої кількості кисню, розріджений азот виділяється від крові й утворює, переважно в суглобах, болючі азотні пухирі, що унеможливають рух рук та ніг. Подібні пухирі утворюються також при зануренні у велику глибину.

4) Тиск на вухо.

Середнє вухо — це немов «коробка», наповнена повітрям поза барабанною перетинкою. Його одним отвором є Євстахієва труба, яка звичайно вирівнює внутрішні тиски у вусі при підніманні вгору чи опусканні вниз. Але при низькій температурі Євстахієва труба може замерзнути, чим унеможливить тиск на барабану перетинку зі сторони уст і носа, а тим самим збільшиться тиск зі зовні, і барабанна перетинка може лопнути.

КАРТА ПОГОДИ

Для правильного та безпечного літання треба знати карту погоди.

Станція погоди на кожному летовищі не є будинком з таємними знаками, кодами чи картами. Цей будинок доступний для кожного летуна.

Знаки погоди дуже прості, а карти при деяких студіях не трудніші від вказівок, які одержує летун з газолінових станцій.

В летунстві одною з найважливіших ділянок є саме ці станції погоди. Дані про погоду, що проходять через неї, дуже часто багато заважують на летові. Бо від погоди залежить у великій мірі лет.

При плануванні кожного лету летун потребує спеціальних інформацій про погоду в місці старту, в повітряній дорозі та в місці приземлення, а також само про погоду поза траєкторію його польоту, на випадок, коли б потреба її змінити. Рівнож треба знати, яка буде погода при поворотному польоті. Одним словом — летун мусить навчитися передба-

чувати. При спостережанні довгий час, яка погода є в сучасну пору і яка була недавно, можна більш-менш передбачити, які зайдуть зміни за кілька годин. Річ ясна, опівні і точні інформації одержується в станціях погоди, які при допомозі відповідних обчислень можуть згори подати точні зміни погоди в кожній місцевості.

Тепер зупинимося над деякими даними про погоду, які повинен знати кожний летун або той, хто цікавиться летунством:

Вітер — напрям і швидкість. Вітер впливає на лет у цілій дорозі, а так само має поважний вплив на час прибуття на місце призначення (сила опору вітру або лет за вітром). Від його напрямку залежить зменшення або збільшення зовнішніх коливань. В кожному разі він буде впливати на цілу повітряну подорож, тому летун мусить заздалегідь зробити собі відповідні обчислення.

ВІСНОКІ ХМАРИ				ВІСНОКІ ХМАРИ			
висока	піднята	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
СЕРПАНІ ХМАРИ				ТАХМАРИ			
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока

Хмари — їх значення, типи та напрям їхнього руху. Щоб пізнати, який вплив мають різного рода хмари на лет, треба добре ці речі простудіювати. Ми сплинемося лише коротко над цими справами. Крім вищеподаних даних (рис. 1), можна ще додати, що верстові хмари означають «гладкий» лет, то лет без перешкод; клубові хмари перед літаком — нерівний лет; клубо-дощеві — лет з перешкодами. Напрямок руху хмар не менш важливий, він вказує не тільки, де вони знаходяться під сучасну пору, але й де вони будуть знаходитися пізніше. А коли летун піднесеться вгору, вони можуть перешкоджати або помагати в льоті.

ВІСНОКІ ХМАРИ				ВІСНОКІ ХМАРИ			
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
СЕРПАНІ ХМАРИ				ТАХМАРИ			
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока
висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока	висока

Облаки та опади — значення і характер (рис. 2), — від чого залежить прозорість та віддаль бачення в різні напрямки.

Температура — вона впливає на оперативність рухів летуна, вказує на якість опадів (дощ, сніг, град) і атмосферичні зміни (туман).

Тиск і барометричні зміни — показують висоту та скорі зміни погоди.

Крім вищеподаних даних летун повинен знати, яка погода є в сучасну пору і яка була протягом останніх годин, щоб зорієнтуватися, яка може наступити зміна в найкоротшому часі в потрібних йому осередках.

	Висота	Температура Целсія	Тиск гр/см ²
	22.000		0.53
Сфера	18.000		0.67
	16.500		0.85
	15.000		1.06
	13.500		1.36
Тропа	12.000		1.65
	10.770	-55.0°	2.19
	10.500	-54.5°	2.23
Верхні хмари	9	-44.0°	2.81
	7.500	-34.5°	3.51
	6.600	-28.5°	3.99
	6.000	-24.5°	4.35
Клубові хмари	4.500	-14.5°	5.32
	3.600	-8.5°	6.23
	3.000	-4.4°	6.52
	1.500	5.1°	7.88
Рівень моря	900	9.0°	8.49
		13.0°	9.48

Багато може сказати летун про погоду на підставі прямої обсервації, так як і моряк на підставі обсервації «морського ока».

Дим, галузки дерев, флігери на дахах — це найпростіші показники напрямку вітру.

Стан обlačів та прозорість повітря можна означити, дивлячись прямо з землі.

Типи хмар і напрям їхнього руху можна означити на підставі докладної обсервації та спостереження.

Але всього вищеподаного ще замало, щоб мати павний образ про погоду, яка є і яка буде пізніше. Тому летун всі свої дані, які записує голим оком, мусить порівнювати та узгоджувати з точними інформаціями, які одержує від станцій погоди.

Інформації про погоду збирали і вимірювали між тисячами станцій погоди на цілому світі. Тому, що ці всі дані дуже чисельні — їх записується і передається спеціальним кодом (знаками; гляди наші рисунки), до чого призначений спеціальний апарат — телетип.

Для всіх тих, хто цікавиться летунством, важно вже заздалегідь вивчати всі подавані в нашому журналі знаки та дані зв'язані з летунською діяльністю, щоб при кожній нагоді ними користуватися та бути хоч у такій мірі підготованим до спеціального летунського курсу.

I. ПРЛЯВСЬКИЙ

I.

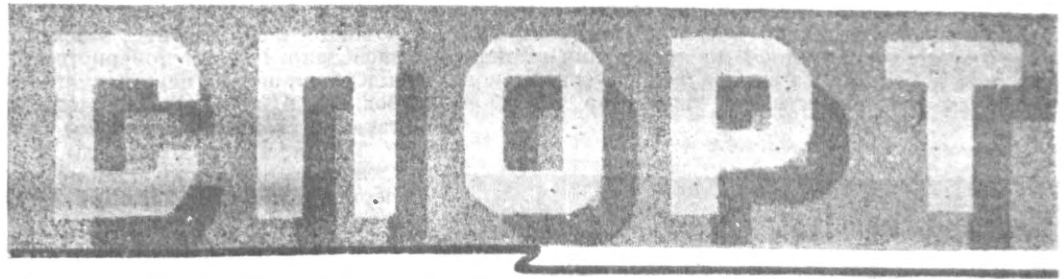
Поганьблена земля—гуляло тутки Зло,
на ало прийшло криваве літо й осінь.
Стурбовано задивлене село
в сліди того, що вчора відбулося:
Палили обрії, тряслись шляхи
і падало у лютім змагу місто...
У далечині, крізь бурю і порохи
болочі й радісні летіли вісті.
Та ось, заперши відих, як у сні,
село намагає живий свій корінь:
— Інакші зорі блиснуть в вишині
і дух новітній нині заговорить!

II.

Земля, земля...

Збідованих полях
яснішають суворі чола й лиця.
Зароджується в усмішці: земля,—
хвилюється і плаче у зініпах...
За неї стільки витрачено сил,
насищено ряди могил навколо;
Знівчено чимало пишних сіл
і трупами зволочено їх поле...
Добро розграблено. Ех доле нависна,
ти оздоровишся, ти будеш краща,
бо ось росте в степах озимина —
із крові рук і болю серця —

наша!

Відкриваючи в нашому журналі спортову сторінку, хочемо піти назустріч не тільки домаганням наших юних читачів, але й за вимогою часу, який у своєму поступі несе не тільки зацікавлення спортом, а також вимогу стати активним спортсменом, щоб тим краще служити своїй Нації. Тому в нашій сторінці містимо, поруч виховних статей, цікаві репортажі з спортових змагань, найновіші спортові відомості з цілого світу, бо нашим завданням є: 1) щоб юнаки засвоїли правильний погляд на спорт, 2) виховати спортсменів-джентельменів, які в спортивно-громадсько-суспільно-політичному житті придержуватимуться засад «фер плей» (чесної гри), 3) інформувати юнацтво про всі роди спорту, одні з них популяризувати з нашої точки зору як ті, які мають велике значення при скріпленні й зміцненні фізичних прикмет тіла (сильні м'язи, здорова постава тіла, гарт і витривалість на труди й невгоди), і ті, які мають велике застосування в практиці підпольної боротьби, як бокс, боротьба, джю-джітсу і т. д., 4) інформувати об'єктивно про всі спортові досягнення на цій земській кулі й протиставити їм наші досягнення в краю і на еміграції.

І, загалом беручи, нашим основним завданням є: **виховати юнаків сильних не тільки духом, але й тілом, бо «з здоровим тілом здорова душа»!**

Редакція.

ЛЕЩЕТАРСТВО

(Подав М. Ворис).

Котру саме країну, та з якого часу можна вважати за вітчизну лещет, досі ще не вдалося устійнити. В кожному разі маємо певні відомості, що вже старинні греки, відтак народи Сибіру, кавказькі та північно-американські племена користувалися предками наших лещет, які ні формою, ні величиною ані назвою не відповідають теперішнім. Однак є у них багато спільних рис на підставі, яких можемо твердити, що історія лещет сягає кільканадцять століть назад. У дещо зміненому виді, десь біля 10 ст. дійшли вони до скандинавських народів: норвежців, шведів і фінів, де знайшли свою батьківщину.

Лещета згадуються вже в норвежській мітології. Ульц, бог зими, снігу та полювання з'являється на лещетах, гарно одягнений у білому, блискучому снігу із червоним обличчям та інесем довкола уст. В одній поемі з 980 року називається Одип богом лещет. Є й богиня лещет.

Мешканці північної Скандинавії в половині 5 ст. звали лянців «скрідфіснер», себто «фіни, що совгаються по снігу». Норвежці взагалі вважали лянців за первісних лещетарів.

Королева Гунгільда, яку виховували два лянці (коло 920 р.) висловлюється так про них: «Лянці такі добрі лещетарі, що перед ними не можуть схритися ані звірі, ані люди». Норвежська історія (1200 р. оповідає про лянців... «коли вони переходять із місця на місце, ставлять під ноги гладкі, дерев'яні друкки, якими переходять гори й доли лянців за первісних лещетарів».

Історик Сторми думає, що в Норвегії уживано лещетарства вже в 10 ст. Часті згадки про лещета в різних тогочасних поемах виразно, що вже тоді лещета були загально відомі. Олеф Тригвасон (995—1000 рр.) був тоді найкращим лещетарем. А в давніх народних піснях згадуються про перегони лещетами.

Теперішні лещетарі не хочуть вірити, що один лещетар у 1000 р. їхав із двома людьми, що стояли на хвостах його лещет, так легко й добре, начеб їх зовсім не було. Лещета використовувано теж для пошти.

Якийсь час занепадає в Норвегії лещетарство, яким гордились передтим і визначні люди. Та вже в наступних століттях у комунікації між замками й містами вживано майже виключно лещет, і вони стали необхідними знову. Окрім того лещет почали вживати мисливці, головню ті, що ловили диких звірів арканами. Але лещетарство як спорт, виринає аж коло 1870 р., та стає національним спортом норвежців. З початком 18 ст. лещетарство починає знову набирати значіння. Десь на цей час припадає організування вже окремих лещетарських військових відділів. Лещетарі з полудневої частини

краю вживають вузьких і довгих лещет із ялового дерева, а в північних гірських околицях березових. Підчас великих морозів ялові лещета ломалися далеко скорше, ніж березові. Вязання робили з вирізаних у липні березових галузок, що були дуже витривалі.

Неділями відбувалися збори коло церков, куди приходили люди з далеких околиць та лишалися й по чотири дні, щоб зробити собі лещета та приглядатися змаганням. Змагання обмежувалися до

з'їзду по узбіччю (може й зі скоком). Перегони тривали не довше як 15 минут. Ці недільні збори дуже багато причинилися до поширення лещетарства між народом. Уживання лещет усувало монотонію зими, піддержувало відвагу та добрий настрій.

У битвах 1808 р. норвежські лещетарі пописалися дуже добре, приносячи своїй армії неоцінені користи. Та вже в кілька літ війні лещетарство починає знову підупадати. Військові лещетарські відділи зникли зовсім, підупали колишні змагання та роздавання нагород. Лещетарство задержалося ще тільки в деяких місцевостях. Аж у 1861 р. засновано «Центральне товариство», яке докладає всіх зусиль, щоби відновити лещетарство, робило сильну пропаганду в краю. І треба було довго ждати на наслідки. Вже в 1865 р. лещетарство відновля-

ється в багатьох місцевостях, навіть там, де від довшого часу було вже зовсім призабуте. У 1866 р. засновалося перше товариство лещетарів. В 1867 р. відбулися перші великі змагання з роздачею нагород. Тоді вперше висловлене бажання, щоб лещетарство стало норвежським національним спортом. У 1877 р. визначніші люди заснували «Християнля Скіклуб». Два роки пізніше організував цей клуб перші великі змагання, сполучені з дуже багатою й цікавою виставою лещет. На ці змагання прийшли вперше лещетарі з околиць Телемарку. Вони зробили надзвичайно добре враження, пройшовши цілу дорогу вздовж Норвегії на лещетах.

Від того часу зайшло багато змін. Лещета з одною палкою зникають, а їх заступають лещета з двома палками, взірця «телемарк».

Удосконалюється також вязання й лещетарство кінцею кінців стає признаним спортом.

З початком 20 ст. лещетарство переноситься більше на полудне Європи, головню в гірські країни: як Німеччина, Франція, Австрія, Швейцарія, і інші, де скоро приймається і стає загально признаним спортом.

У нас щойно по першій світовій війні почалося розвиватися лещетарство. Ним з початку цікавляться тільки одиниці, щойно пізніше збуджує ширше заінтересування, і набирає більш ширшого значення. Наші лещетарі стартують в між клубових змаганнях, здобуваючи часом гарні осяги (як для нас), але які є далеко гірші від осягів лещетарів вище згаданих народів.

Наше лещетарство правду сказати є ще в «пеленках», воно не розвинулося як слід і не викликало належного зрозуміння серед широких українських мас до того роду спорту, так гарного, здорового та корисного.

ДЖІЮ-ДЖІТСУ

Мистецтво самооборони. Написав Е. Ж.

Джію-джітсу. Спорт? Метода самооборони? Воно щось більше за все. Це твір японського духа й тіла.

Колись в Японії словом «джію-джітсу» називали різні способи боротьби з противником при помочі рук. Постало джію-джітсу дуже давно. Самурай — старинна японська шляхта, — підготовляючися до бойових трудів, довели до розцвіту корисне мистецтво боротьби без зброї. Полягало воно головню на вмінню використанні фізичної сили та ваги противника на його некористь, завдяки точному знанню анатомічної будови тіла і законів механіки.

Винахід стрільного пороку зменшив запал до джію-джітсу. Вчителі цього мистецтва лишалися без учнів, і нікого вже не тягло навчитися цього способу боротьби. Аж 1802 р. проф. Кано відчиняє в Токіо школу, ходокван, де починає вчити удішненої методи джію-джітсу. Кано підходить до нього з боку нової психіки, вдосконалює його, надає йому систематичного характеру й здобуває цим велике powodження. До його школи з'їжджаються хлопці з усіх закутків краю, а навіть приїжджають чужоземці з-з океану, щоб ближче пізнати славну японську методу. Відновлене таким способом мистецтво розійшлося широко по світі, зискуючи всюди подив та захоплення маси.

До Європи дістається джію-джітсу доволі пізно. Європа мала вже в XV. та XVI. століттях чимало шкіл, як нпр., школа Аuerбаха в Нюрнбергу, де навчало вільного дужання, що було відмінною сьогоднішнього джію-джітсу. Знаний німецький мalar Дюсер на одному зі своїх рисунків зображує нам змагання сцени, дуже зближені до сцен, які мо-

жемо спостерегти при боротьбі джію-джітсу. Сьогодні існують вже школи джію-джітсу, яке є чимсь посереднім між спортом — в роді боксу чи тяжкоатлетики — й практичною наукою самооборони. Але коли більшість спортів впрокла з потреби розваги чи суперництва, джію-джітсу народилося з потреби оборонної боротьби.

Європа в початках пізнала джію-джітсу, так сказати б, з другої руки. Багато театриків в XIX ст. ангажувало зручних штукарів, які навчилися джію-джітсу і почали ним пописуватися як чимсь надзвичайним. Але, крім назви, не давало воно нічого надзвичайного. Згодом сама публіка починає присвоювати собі таємниці джію-джітсу. А все викликане потребою оборони перед бандитами і т. п.

Цілком інакше мається справа, коли ми пізнали таємниці джію-джітсу, тої кращої зброї в самім п'ястці, як ніж чи пістоль. П'ястук — це доволі страшна зброя. Людина має кілька незвичайно чутлих місць: 1) підборідок, 2) кінчик серця, 3) нервний вузол, 4) кінчик плунка, 5) печінка, 6) рукоять містка, 7) місце близько вуха; коли сильніше вдарило в ті місця, настає неминуча смерть. Легкий удар, нанесений певно та скоро, може роззброїти противника та вчинити його на довший час нездатним до боротьби.

Джію-джітсу не вимагає великої фізичної сили. Вага його полягає не швидкій орієнтації в небезпечних ситуаціях. Нераз слабкий чоловік чи жінка може при відповідній притомності ума оборонитися перед кількома напасниками.

Хопи, які стрічаємо в репертуарі джію-джітсу, можна поділитися на: 1) повне знесилення: натиском на сугави, стиснення або дужання, придержанням на землі; 2) удари — рукою або ногою; 3) пере-

киди. Хопів дуже багато. Але в кожному можна заважити три основні моменти: 1) порушення рівноваги противника, 2) забезпечення своєї рівноваги, 3) швидке та зручне виконання хопу. Ті моменти повинні наступати швидко по собі, лише швидкість рухів може перешкодити обороні противника, який просто не встигне zareagувати.

Звичайно перша проба оборони це — постаратися зловити руки або ноги противника й вивести його з рівноваги. Рівнож часом, щоб змилити противника, нібито піддаємося напасникові, а опісля наглим ударом випроваджуємо його з рівноваги.

В цьому короткому описі годі дати вичерно всі хопи та протихопи. Нема просто випадку не передбаченого у джію-джітсу. Чи буде це напад ножем чи пістолем, чи боксером — все джію-джітсу знайде відповідний хоп до оборони. Всіх хопів треба вчитися поводити й систематично. А варто їх вивчитись, тим більше для нас, перед якими стоїть затижна боротьба з окупантом. Хто пізнає всі таємниці оборони та нападу яконського джію-джітсу, той в небезпечних становищах завжди дасть собі раду.

Подаємо кілька фрагментів з боротьби джію-джітсу.

1) Правую рукою хапасмо зап'ясток правої руки противника, тягнемо руку до себе, ліву руку пересуваємо над його правою рукою та обіймаємо її так, щоб наша ліва рука була взаді його ліктя. Кістю підстави нашого великого пальця лівої руки натискаємо руку противника вище лівого ліктя, що цілком утихомирить противника. Треба лише вважати, щоб противник не міг зігнути ув'язнену руку, бо вивозиться. Це хоп дозволяє вести против-

ника, не боячись його нападу. Можна його кинути на землю, підбиваючи його праву ногу своєю лівою.

2) Випрямленою рукою підбиваємо легко підбородок противника, праву ногу ставляємо за його праву ногу і легко можемо перекинути його.

3) Противник хоче зловити тебе за горло. Лови його зап'ясток лівою рукою, а правою лови його долоню. Потім обертаєш вправо і підриваєш руку противника вгору.

4) Противник загрожує ударом ножа згори. Правую рукою ловиш його зап'ясток, лівою рукою вдаряєш з протилежної сторони (з-за його плечей) в його рамя і рівночасно обіймаєш своє праве передрамя. Опісля крок вперед (цілим тілом) і можеш підставити або підбити його праву ногу, а він впаде.

5) Противник загрожує ударом ножа в живіт. Лівою рукою вдаряєш руку противника боком, праву ногу підставляєш під його ногу, вдаряєш правим раменем в підбородок, крок вперед — і він лежить.

6) Перекинення через голову. Ловиш його за рамена від зовні, тягнеш його до себе та присідаєш, опираючи рівночасно свою стопу в пахвину. Опісля, використовуючи напір противника, падаєш на плече, сильно підбиваєш його та перекидаєш через себе. Коли противник знаходиться вже на землі, перекочуєшся на нього, чим здобуваєш перевагу.

7) Перекинення через плече. Ловиш нагло зап'ясток противника обома руками, швидкий зворот так, щоб рука противника найшлась на твоєму рамені, і згинаєшся вперед.

ЧИ ТИ ЗНАЄШ?

...від чого походить назва Європа?

Від грецького слова європа, що означає в перекладі на українське — далекозор, з широким кругозором (світглядом). Європа — півмітичний персонаж старинних греків.

...хто такі Дантон і Робесп'єр?

Керівники французької революції.

...що таке Атлантийська Хартія?

Договір, укладений між західними демократіями, на основі якого визнається право на самоозначення націй.

...котра країна в Європі має найбільше болот?

Фінляндія.

...хто, коли і де уклав першу українську конституцію?

Гетьман Пилип Орлик в Вендерах (Бесарабія), в 1711 році.

...коли і в якому місці висадилися альянти в цій війні в Європі?

6 червня 1944 р. в Нормандії коло Шербурга.

...що таке доктрина Монро й доктрина Трумена?

Моктрина американського президента Монро, висунена в 1823 р., полягає на повній ізоляції Америки від європейської політики; доктрина Трумена, висунена в 1946 р., — двопні протилежна доктрині Монро.

...що сталося під Ватерльо і коли?

Погром Наполеона союзними англійськими й німецькими військами в 1815 р.

...в котріх містах на Україні знаходяться:

а) сходи Рішельє?

б) дзвінниця Шеделя?

в) будинок державної промисловости (Держпром)?

а) Одеса, б) Київ, в) Харків.

...хто написав «Дон Кіхота»?

Сервантес.

...як називається керівник англійської флотії часів Наполеона?

Нелсон.

...коли вибухла французька революція?

1789 р.

ЧИ МОЖЕШ?

...нарисувати контури Європи, не дивлячись на мапу?

...нарисувати Дніпро з усіма притоками і берегами Чорного моря (також не дивлячись на мапу)?

...нарисувати контури етнографічної мапи України?

Спробуй!